

rova, ali i kao koristan izvor informacija u pripremi seminarskih radova.

Stjepka Popović

Pascal Canfin i Peter Staime
KLIMA. 30 pitanja za razumijevanje
Konferencije u Parizu
TIM press, Zagreb, 2015., 195 str.

Francuski izvornik knjige „Klima. 30 pitanja za razumijevanje Konferencije u Parizu“ objavljen je 2015. godine povodom nadolazeće Konferencije stranaka Ujedinjenih naroda (COP21) o klimatskim promjenama koja je održana u Parizu od 30. studenoga do 11. prosinca. Hrvatski prijevod (prevoditeljice Sanda Katalenić i Jasna Skala), u izdanju biblioteke Naslijeđe TIM pressa i uz podršku Francuskog veleposlanstva u Zagrebu, također je objavljen 2015. godine ukazujući na aktualnost ove teme. Knjiga je, kako i podnaslov govori, zamišljena kao razmatranja 30 temeljnih pitanja o klimatskim promjenama podijeljenih u četiri tematske cjeline. Dodatno, tu su i Uvod francuskih autora, Predgovor hrvatskom izdanju koji je napisala Mirela Holy, četiri dodatka, te Pogovor hrvatskom izdanju kojeg je napisao Zoran Skala. Poglavlja kratkoćom i jasnoćom izričaja teže čitateljima, koji možda nisu naviknuti na dugačke znanstvenim žargonom opterećene tekstove, pružiti osnovne informacije, te potaknuti one koji žele znati više da dalje sami istražuju (nakon nekih poglavlja se i nalaze reference na dodatne izvore informacija). Autori knjige međunarodni su stručnjaci za ovu temu – Pascal Canfin je bivši francuski ministar razvoja Francuske te jedan od stručnjaka zaduženih za pripre-

mu COP-a 21, glavni savjetnik o klimi u Svjetskom institutu za resurse (WRI), te zastupnik u Europskom parlamentu, dok je Peter Staime autor niza znanstvenih i stručnih radova o klimi u specijaliziranim znanstvenim časopisima (str. 195).

Šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeća više se nisu mogli zanemarivati znanstveni dokazi da je čovjekov destruktivni učinak na okoliš, posebice u razvijenim zemljama u razdoblju nakon Industrijske revolucije, ostavio trajne posljedice koje se ogledaju u klimatskim promjenama na globalnoj skali, te da je problem nerješiv bez uključenja većine država svijeta u traganje za zajedničkim rješenjima. Godine 1997., na trećoj Konferenciji stranaka Ujedinjenih naroda u Kyotu, sastavljen je prvi globalni sporazum o klimatskim promjenama – Protokol iz Kyota – čiji je glavni cilj obvezati zemlje potpisnice da smanje emisije štetnih tvari koje uzrokuju efekt staklenika do dogovorenih kvota. Novi Pariški sporazum sastavljen i usvojen 2015. godine na Konferenciji stranaka u Parizu nastavlja se na Protokol iz Kyota te ga je od 2016. godine do danas ratificirala 131 zemlja, među kojima još uvijek nije Hrvatska. Upravo u iščekivanju Pariške konferencije i sporazuma, ova se knjiga bavi osnovnim pitanjima koji stoje kao prepreka bržem pronalaženju potrebnih rješenja ovog jednog od najvažnijih pitanja suvremenog doba. Pri tome, u obzir uzima socijalno-ekološku perspektivu bez koje i nije moguće obuhvatiti ovu problematiku u svoj njenoj složenosti.

Već u Uvodu autori ističu neke bitne socijalno-ekološke aspekte ovog gorućeg pitanja. Primjerice, upozoravaju da ekološki uzrokovane migracije ostavljaju trajne socijalne posljedice stvarajući ili pogoršavajući postojeće društvene i političke

tenzije. Tako, primjerice, prave poveznicu s aktualnim političkim pitanjima poput emigracije stotina tisuća Sirijaca nakon suše u Siriji između 2006. i 2011. godine, što je nužno dovelo do političke nestabilnosti zbog izmještanja tolikog broja ljudi, prehrambene nesigurnosti, povećanja broja stanovnika u nekim gradovima i regijama, a time i povećanja već postojećih napetosti (str. 13). Ili slučaja Nigerije gdje je isušivanjem jezera Čad, koji stoji na granici s čak četiri susjedne države, također došlo do socijalnih poremećaja, smanjenja poljoprivredne aktivnosti, migracije dijela seoskog stanovništva, povećanja razlika između bogatijih i siromašnijih regija, te stvaranja napetosti u krajevima imigracije (str. 13-14). Nadalje, „Bitka za Pariz“, kako su autori nazvali ovaj Uvod, odnosi se na socijalno-ekološke paradokse. S jedne strane stoje snažni lobiji za fosilne energije i tzv. klimatski skeptici koji se nalaze i na najvišim položajima političkog i društvenog utjecaja i dovode u pitanje ili potpuno negiraju globalno zatopljenje, umjesto ulaganja napora u traženje i provođenje nužno potrebnih rješenja. S druge strane stoji pak jedno potpuno drugačije viđenje svijeta, „svijet koji konstatira da su danas u Indiji obnovljive energije jeftinije od fosilnih, da agroekologija može prehraniti svijet, a pritom štititi i okoliš, da je borba protiv poremećaja naše klime jedini način da se osiguraju mir i blagostanje sutrašnjice“ (str. 17). „Ta bitka nije ni dobivena ni izgubljena – ta se bitka odvija sada“ (str. 17), zaključuju autori.

U prvom dijelu nazvanom „Izazovi“ razmatraju se znanstveni dokazi kao odgovor na „klimatski skepticizam“. Zatim se upozorava na činjenicu da sve zemlje svijeta ne doprinose jednako ovom problemu, odno-

sno da razvijene zemlje i njihovi stanovnici ostavljaju mnogo veći ekološki i ugljični otisak. Jednako tako, ne pogađaju klimatske promjene sve u jednakoj mjeri – najčešće je upravo obrnuto proporcionalno; razvijene zemlje imaju najveći ugljični otisak, ali i najviše materijalnih mogućnosti da se nose s posljedicama svog negativnog djelovanja. Treće poglavlje navodi primjere posljedica klimatskih promjena diljem svijeta, od „toplinskog vala 2003. u Europi, uragana ‘Katrine’ 2005. ili ‘Sandy’ 2012. u SAD-u, tajfuna ‘Haiyan’ na Filipinima 2013., poplave na jugu Engleske 2014., ciklona ‘Pam’ na Vanuatuu u ožujku 2015., itd.“, te upozorava da je jeftinije učiniti nešto umjesto ne djelovati (str. 28-29). Četvrto poglavlje okreće se pitanju mogu li se klimatske promjene obuzdati, dok peto poglavlje razmatra zastarjelost Protokola iz Kyota – vremenski, jer mu ističe dogovoreno obvezujuće razdoblje, ali i u sklopu novog socio-političkog konteksta koji se uvelike promijenio od 1997. godine. Posljednje poglavlje ovog dijela najavljuje zastrašujuću, ali realnu i već prisutnu pojavu „klimatskih izbjeglica“, te se autori pitaju je li konačno vrijeme da se ovaj naziv prihvati kao službeni kako bi se te ljude moglo zaštititi ciljanim strategijama i zakonima.

Drugi dio „Diplomacija“ razmatra djelovanje razvijenih zemalja protiv klimatskih promjena, odnosno emisija ugljičnog dioksida. Prvo poglavlje postavlja pitanje je li Francuska doista učinila dovoljno, zbog čega je i izabrana da predsjedava COP-om 21, da bi se mogla smatrati uzorom ostalim razvijenim zemljama. Drugo poglavlje postavlja isto pitanje za Njemačku kao jednu od navodnih predvodnica „čiste“ energije i smanjenja emisija ugljičnog dioksida. Nadalje, autori se pitaju je li Eu-

ropa uopće uzor drugim zemljama svijeta kada se radi o ekološkim mjerama, te daju primjere drugih zemalja poput Južne Koreje koja čini se prestiže europske zemlje u razvoju zelenih tehnologija. Sljedeća dva poglavlja postavljaju ista pitanja za SAD pod Barackom Obamom (posebno važno jer se smatra da političko vodstvo SAD-a nije učinilo dovoljno nakon COP-a 15 održanog 2009. godine u Kopenhagenu, koji je podbacio u dogovoru novog globalnog sporazuma o klimatskim promjenama) kao i za Japan nakon tragedije u Fukushimi. Nastavljaju s primjerom Kine te upozoravaju da kao najmnogoljudnija zemlja s najvećim ugljičnim otiskom ima veliku odgovornost konačno „ući u ekološku civilizaciju“ (str. 60-61). Odnosno, autori ukazuju na činjenicu da razvijene zemlje nisu jedine koje imaju veću odgovornost zbog količine zagađenja koje uzrokuju – njima se opasno približavaju, a u nekim aspektima su ih već i dostigle, zemlje tzv. „ubrzanog razvoja“ koje u utrci da ubrzaju svoj gospodarski razvoj odgađaju napore djelovanja prema smanjenju štetnih emisija i prebacuju isključivu odgovornost na razvijene zemlje. Između razvijenih i zemalja ubrzanog razvoja vodi se, dakle, još jedna „bitka“: „Ove prve boje se da im, u ime njihove povijesne odgovornosti, ne nametnu zahtjeve koji bi bili opterećenje za njihovu konkurentnost, ako zemlje ubrzanog razvoja nisu obuhvaćene obvezama smanjenja emisija. Druge pak smatraju da bogatim zemljama, koje velikim dijelom uvoze robu koja dolazi iz njihove povoljne industrije, klimatske politike služe za podizanje protekcionističkih barijera ili nametanje međunarodnih normi koje samo one mogu poštivati jer vladaju tehnologijom“ (str. 64). U pret-

posljednjem poglavlju ovog drugog dijela razrađuje se ovaj problem navodeći primjere različitosti zemalja svijeta prema tome jesu li razvijene ili zemlje ubrzanog razvoja, stupnju bogatstva i siromaštva, pogođenosti klimatskim promjenama (u posljednjem poglavlju ovog dijela navodi se i zanimljiva činjenica da neke zemlje mogu kratkoročno i profitirati od promjene klime), pozadinskim interesima pa time i stavovima, itd. Uz to, tu su i najsiromašnije nerazvijene zemlje svijeta koje su ujedno i najviše pogođene klimatskim promjenama i koje se moraju izboriti da se njihov glas čuje i uzme u obzir u dogovaranju zajedničkih obveza i mjera na Konferenciji u Parizu (str. 68).

Treći dio naslovljen je „Sporazum“ i kroz prvih sedam poglavlja razmatra se pitanje neuspjeha Sporazuma iz Kopenhagena kao i odrednice koje bi Pariški sporazum trebao imati da bi ga se moglo smatrati uspješnim. Između ostalog, to bi zasigurno bila izrada pravednijeg sporazuma koji bi uzeo u obzir različitost zemalja svijeta u doprinosu i mogućnostima nošenja s posljedicama klimatskih promjena, odnosno koji bi odredio „zajedničke, ali različite odgovornosti država“ (str. 87-88). Tu je zatim i demokratizacija pristupa zelenim tehnologijama (str. 89), kao i obveza na međusobnu pomoć država, posebice bogatih siromašnima (str. 90-92), te uspostava neke vrste tzv. „revizijskog suda“ (str. 85-86) koji bi mogao sankcionirati nepridržavanje odredbi što do sada, iako su odredbe obvezujuće, nije bio slučaj. Zadnja dva poglavlja prebacuju problem na mikro-razinu te pozivaju lokalna tijela i građane da se aktivnije uključe u borbu protiv klimatskih promjena kao i zahtijevanju od svojih vlada da odgovornije djeluju.

Četvrti i zadnji dio „Gospodarstvo“ obrađuje pitanje ugljika kao resursa, ulogu multinacionalnih kompanija, te odnos „tehnologije protiv tehnologije“, odnosno razvoja zelene tehnologije kao mogućeg rješenja i tehnologije temeljene na neobnovljivim izvorima energije. Posljednja tri poglavlja bave se „cijenom borbe protiv klimatskih promjena“, pri čemu autori ponavljaju tezu s početka knjige da je „skuplje ne činiti ništa i čekati da klimatski poremećaji počnu udarati, nego ulagati u izolaciju zgrada, javni prijevoz, električne automobile, obnovljive izvore energije, pametne mreže, kuće – proizvođače energije koji više energije proizvedu nego što potroše“ (str. 112, prema Sternovom izvješću iz 2006. godine).

No, autori tu ne staju. Slijedi dodatak naslovljen „Dvanaest prijedloga za uspjeh u Parizu“ u kojem pažljivo promišljaju osnovne točke koje bi Pariška konferencija trebala dogovoriti da bi se ovaj novi sporazum mogao smatrati uspješnim. Sada kada je Konferencija završila, znamo da su neke od ovih točaka doista i dogovorene, neke nisu, a ostaje samo sačekati i nadati se da će biti dovoljno političke volje da se bar one koje jesu dogovorene i ispoštuju. U drugom dodatku knjige „Deset znakova koji pokazuju da je tranzicija u tijeku“, autori daju primjere niza zemalja koje pružaju nadu da se pozitivne promjene, iako sporo, ipak događaju. Zanimljiv je i Zaključak u kojem autori zamišljaju svijet 2050. godine kroz prikaz života jednoga Maxa, rastavljenog oca dvoje djece koji živi u eko-naselju, dvoje umirovljenika koji stanuju na selu u Bretanji, te Lee, samohrane majke koja živi na urbaniziranoj periferiji velikog grada. Treći dodatak je „praktični vodič“ kroz COP21, nakon ko-

jeg slijedi i „Rječnik pregovora o klimi“, oba dodatka s ciljem da pomognu čitatelju da lakše prati i razumije nadolazeće pregovore u Parizu.

Upravo takvom čitatelju, koji na jednom mjestu želi na jednostavan, razumljiv i brz način saznati ili osvježiti svoje znanje o temeljnim pitanjima koja se u javnom i stručnom diskursu javljaju vezano za klimatske promjene, bolje razumjeti različitost pozicija razvijenih, nerazvijenih i zemalja „ubrzanog razvoja“, propitati se o mogućim scenarijima budućnosti, ili samo bolje razumjeti Konferenciju u Parizu i Pariški sporazum iz 2015. godine, toplo preporučujem ovu knjigu.

Tijana Trako Poljak

KONFERENCIJA „GREENING THE ECONOMY: A COLOURING OR RESEEDING“

(Zagreb, 23. i 24. rujna 2016.)

Konferencija „Greening the Economy: a Colouring or a Reseeding“ održana je od 23. do 24. rujna 2016. godine u Zagrebu, a ujedno je predstavljala i završnu konferenciju projekta *Nove paradigme u istraživanju održivosti: zelene ekonomije i dobrobit mladih*.

Projekt, čiji je cilj bio usmjeren na doprinos povećanju konkurentnosti postdoktoranada / ica u RH, provodio je Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, a sufinancirala ga je Europska unija iz Europskog socijalnog fonda. Tijekom 15 mjeseci, projektne aktivnosti su bile usmjerene na istraživanje do sad neistraženog potencijala zelene ekonomije u doprinosu poboljšavanja kvalitete života i dobrobiti